

Kimliğimizi ararken

Doğan HIZLAN

TANER Timur, tarih çalışmalarıyla, tarih kavramına bilimsel ve belgesel bakışıyla, araştırma dünyamızın önemli bir ismidir.

1935 doğumlu Timur, uzun süre Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde öğretim üyeliği yaptı.

Timur'un yeni kitabı, "Osmanlı-Türk Romanında Tarih, Toplum ve Kimlik" adını taşıyor.

Araştırmacı, kitabı yazma gerekçesini şöyle açıklıyor:

"Çöken bir imparatorlukta, Osmanlılıktan Türklüğe geçerken karşılaştığımız kimlik buhranında, romanlarımızın, tarihçilerimizden daha özgür ve yaratıcı bir çaba içinde olduklarını hissettim." Hissinde yanlışmadığını söyleyebiliriz.

Roman tarihini, Osmanlı romanı ve Türk romanı diye ikiye ayıran Timur, çalışmadaki zaman dilimini Demokrat Parti yıllarıyla kısıtlıyor. Daha sonra yayınlanan romanları da araştırma kapsamına alsaydı, Türk romanı üzerine, özellikle kimlik buhranı ile ilgili daha sağlam kanıtlara ulaşabilir miydi? Şüphesi olmasın.

Araştırmacı, geçirdiğimiz sosyo-ekonomik evrimi, bunun doğal sonucu, geçirdiğimiz değişimi saptayarak, romanın bu değişime ayna işlevi görmesi anlayışından yola çıkıyor.

ROMANIN GELİŞİMİ

Osmanlı İmparatorluğu'ndaki roman türünün gelişimi ile, Batı'daki roman türünün gelişme çizgilerinin farkını belirtiyor.

Timur; Türk romanını, romancıların tarih biliminin ölçütlerine vururken, zaman zaman nesnellığı abartıyor. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın kölelikle ilgili görüşünü elbette onaylayamazdık. Zamanın toplumsal gerçekliğini iletiyor bize Tanpınar.

Toplum gerçeklerini, yaşama biçimlerini romana getirmede, en başarılı örnek olarak Hüseyin Rahmi Gürpınar'ı göstermesine katılıyorum. Ancak Halit Ziya Uşaklıgil de, başka kesimlerin aynı gerçekçi tavrını taşıyor mu? Psikolojik çözümler, toplumsal konuların önüne geçiyorsa, bu, her zaman bir eksiklik olarak yorumlanabilir mi? Okurların cevaplarını, tarihte; siyasal tarihte değil, edebiyat tarihinde bulacaklarına inanıyorum.

Osmanlı İmparatorluğu'ndan Tanzimat'a uğrayıp

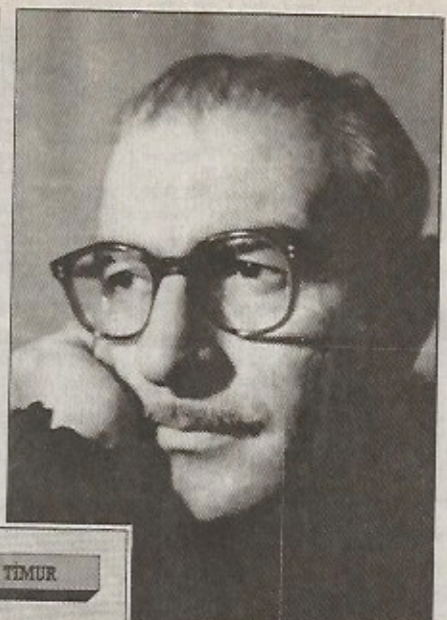

"Attilâ İlhan'ın Aynanın İçindekiler serisine iki leitmotiv - daha doğrusu iki saplantı - egemen: Devrim ve seks"

rin değişmesi, siyasal inançların yön değiştirmesi açısından romanı değerlendirmek yeterli olmuyor. Osmanlı yaşama biçimiyle Cumhuriyet batılılığı, aynı kaptı kaynayanca bir başka karmaşanın romanı çıkıyor ortaya. Taner Timur'un saptamaları; kamaşadan doğan bölümeli kafaları belirginleştiriyor. Belki siyasal rejimler, doktrinler uyum kavramını dışlarlar, ancak bizim gibi Doğu-Batı karşıtlığında bilincle reddedilse de, bilinçaltı bir sentezi yaşayanlar estetik uyumda karar kılabilirler.

Türk romancıları yalnız edebi kaynakları değil, düşünce, felsefe odaklarını da ülkelerine taşımışlardır. Timur'un bu konudaki mukayeseli çalışmaları; Türk okurunun roman-toplumsal bağlantısını değerlendirmede anahtar sayılabilir.

"Kurtuluş Savaşı, Kemalist Dönem ve Türk Romanı" bölümü ideoloji-edebiyat ilişkileri konusunda bizi yeniden düşünmeye çağırılmaktadır. Romanın ardındaki dünya görüşünü de tartışma masasına getirmemizi istemektedir. Aktaracağımız

"Kemal Tahir, 'cemaat'likten 'ulusal'lığa geçiş halindeki bir toplumda yaşamış, bu toplumun sorunlarını gözlemiş ve yanıt aramıştır"

zi köy olgusuna yeniden bakmamızı zorunlu kılıyor. Timur'un, köy romanının, Avrupa'da ve Rusya'da olduğu gibi düşünce ve araştırmalardan yararlanmadığı tezi gerçekçidir.

TARİHÇİ GÖZÜYLE

Tarihçi kimliğiyle Türk romanına baktığında çok başarılı sonuçlara ulaşan Timur, edebiyat eleştirmeni kimliğinde cılız kalıyor. Romanın edebi yanı üzerine söyledikleri; kitabın amacını açıyor.

Nahid Sırrı Örik'le, Attilâ İlhan, romanlarıyla, değişimimiz arasındaki paralellikleri verdiklerinden, araştırmacının özel ilgi ve iltifatını kazanıyorlar.

Ahmet Hamdi Tanpınar, bir kültür sentezidir. Gelenekte yaşayanla yenin uyumudur. Sanırım Tanpınar'ı düşünce ve görüş açısından yargılarken, edebiyat değerini ihmal etmiş gibi görünüyor.

Düşünce, edebiyatı besler hiç kuşkusuz, bazen de edebiyat düşüncüyü besler. Timur'un kitabı bu gerçeği ispatlıyor.

TANER TIMUR

OSMANLI-TÜRK
ROMANINDA
TARİH, TOPLUM
VE KİMLİK

bir bölüm, o dönemin roman ve kahraman anlayışını yazarın doğru yorumladığını göstermekte:

"Kemalist rejimin sosyolojisini Türk romanında, toplumsal bilimcilerimizden de başarılı bir şekilde, Yaşar Kemal yapmıştır. Fakat Yaşar Kemal'den önce, Kemalist dönemin Türk yazarları, Türk romanında yeni bir tip yarattılar. 'Küçük burjuva reformisti' adını verebileceğimiz bu yeni karakter, temsilcilerini daha çok bürokrasinin orta kademelerinde bulur... Genç öğretmenler, subaylar, doktorlar, kaymakamlar."

Timur'un Kemal Tahir yorumlarına katılamayacağım. Onu, düşünür sıfatıyla yargılama tavrını benimsememesini isterdim. Kemal Tahir karşıtı kişilerin ortak yüzeysel yargısını bir kez daha gözden geçirmesini dilerim.

Köy edebiyatının iç kadar dış etkilere yapıldığı te-